

DEVLETİN ŞİDDET TEKELİ

-

MEŞRUIYET SORGUSU

Sıla Nazlı KELCE*

Halil İbrahim AKTAY*

Özet: Demokratik hukuk devletinde, devlet vatandaşlarına karşı kamusal güveni tesis ve muhafaza etmekle yükümlüdür. Kolluk kuvvetleri ile bunu gerçekleştirirken de vatandaşından halihazırda aldığı rıza meşruiyetini var eder. Bu noktada vatandaşın rızası hangi sınırlar dahilinde uygulanacak faaliyetleri meşru kılmaktadır? Vatandaş neye rıza gösterir? Aynı bağlamda ele alınabilecek olan “Devlet kim için var, ne için?” sorusu ise özellikle kitlesel eylemlerin baş gösterdiği zamanlarda sık sık gündeme gelmektedir. Şiddet sadece kolluk kuvvetleri aracılığıyla uygulanmaz. Erkil devlet bünyesinde, onun ideolojisi ile biçimlenmiş uygulayıcılar da insanları her gün türlü şiddetlere maruz bırakmaktadırlar ve bürokrasinin her kademesinde kendini “devlet” olarak tanımlayan uygulayıcılar elbette bu erk söylemiyle form kazanacaktır. Sorulması ve güncellenerek devam etmesi gereken, insan hakları ile devletin şiddet tekeli arasındaki ilişki dinamikleridir.

Anahtar Sözcükler: Şiddet tekeli, meşruiyet, kolluk kuvveti, rıza, devlet aklı, insan hakları, hukuk devleti

Devlet Kavramı

Devlet yüzyıllardan beri var olan bir sosyal olgudur. Varlığı bu kadar eski olan devlet, yine bir bu kadar eski “Devlet nedir?” sorusuna kaynak oluşturur. Sorunun bu kadar uzun zamandır sorulması üzerinde anlaşmaya varılmış bir cevabın olmasını sağlamamıştır. Devletin öz niteliği hakkındaki farklı yaklaşımlar farklı tanımların ortaya çıkmasına neden olur.

Devleti “bir sınıfın diğer sınıfları hakimiyeti altına aldığı bir örgütlenme” olarak gören Marxist ve bazı Marxist olmayan sosyologlar olduğu gibi, sınıf kavramının üstünde toplumun bütün üyelerini çatısı altında toplayan bir kuruluş olarak görenler ve yine bunun da ötesine geçerek devleti üstün bir değer ve hatta ulaşılmaması gereken bir amaç olarak tanımlayan da vardır. Devleti yeryüzü tanrısına benzetenler ya da devletin varlığını kötülük sayarak bir süreç sonunda yok olacağına (marxistler) hatta yok edilmesi için elden gelen her şeyin yapılmasını savunanlar (anarşistler) mevcuttur. İdeolojik merceklere geçen bu tanımlamaların yanında objektiflik amacı taşıyan tanımlamalar da birbiriyle çok uyumsuzdur. Hukukçular bu anlamda devleti tanımlamakta en çok çaba harcayan gruptur. Avusturyalı hukucu Kelsen, devleti etkili olarak yürürlükte bulunan normlar sistemi olarak tanımlar. Klasik Fransız kamu hukukunda ise milletin hukuki kişilik kazanmış şekli biçimde tanımlanması yaygındır.

Modern anlamda unsurlarından yola çıkarak yapılan tanıma göre ise devlet, belli bir ülke üzerinde yerleşmiş, zorlayıcı yetkiye sahip bir üstün iktidar tarafından yönetilen bir insan topluluğunun meydana getirdiği siyasal kuruluştur. Bu yazıda incelenecek olan devletin tanımındaki zorlayıcılık unsurudur.

Devletin ve Şiddet

Devlet, bir coğrafya üzerinde iradesini diğer iradelere rağmen uygular ve bunun için gerekirse zor da kullanabilir. Devletin bu unsuru Jean Bodin (*Les Six Livres de la Republique*) ve hatta Thomas Hobbes(*Leviathan*)’a kadar götürülebilir. Ancak sosyolojide devleti tanımlayan bir unsur olarak ortaya koyan Max Weber’dir. Meslek Olarak Siyaset eserinde devleti “belirli bir coğrafya üzerinde şiddeti kullanma tekeli meşru biçimde elinde bulunduran insan topluluğu” olarak tanımlamıştır (Weber, 2006:36). Bu tanımdaki şiddet tekeli kadar önemli olan unsur bunun meşru olmasıdır. Devleti şiddet tekeli ele geçirebilmiş diğer gruplardan ayıran temel nokta budur.

Devletlerin ortaya çıkışına bakıldığında ortak nokta öncelikle şiddet tekelinin sağlanmış olmasıdır. Hemen hemen her millette, eğer tarihsel olarak yeterince geriye

gidilirse, devletin eli silah tutan biraraya gelmiş kişilerle başladığı görülür. Devletin ortaya çıkışını sosyal bir ihtiyacın giderilmesi olarak açıklayan görüş tarihsel gerçeklikle tamamen zıt düşer. Devlet fetih ve müsadere etmekle ortaya çıkmıştır, yani suçla... Tarihte bilinen hiçbir devlet başka bir biçimde ya da amaçla var olmamıştır (Nock, 1939). VII.Henry döneminin zenginleşen tüccar sınıfını şiddet tehditiyle zorlamış ve krallığını finansmanının büyük kısmını bu yolla sağlamıştır. Organize suç bir nevi devletleşme eğilimindedir ve devlet de organize suç olarak başlar. Sicilya’da mafyanın ortaya çıkışı rastgele ve öngöremedikleri şiddetten bıkan halkın korunma için çetelere dönüşmesidir (Dickie, 2007). Bu konuda oldukça ilginç bir inceleme David Skarbek’in Yeraltı Dünyasının Sosyal Düzeni isimli çalışmasıdır. Çalışmada Amerika Birleşik Devletleri’inde 1970lerde hapisanelerdeki mahkum sayısının kısa sürede büyük artış göstermesiyle basit “suçlu kuralları(convict code)”nın işlememeye başladığı ve otuzun üzerinde hapisanede çeşitli çetelerin ortaya çıktığı gösteriliyor. Çetelerin iptidai ve güce dayalı yönetimi altında şiddet bastırılıyor, uyuşturucu ve diğer eşyaların ticareti artıyor, fiyatlar düşüyor ve genel olarak hem mahkumların hem de hapisane çalışanlarının hayat standartları iyileşiyor. Tabi bu durum kimsenin çete liderlerine karşı çıkmaya çalışmadığı senaryoda geçerli. Ancak çeteleşme erkeklerinkine nazaran oldukça az sayıd mahkum barındıran kadın hapisanelerinde gerçekleşmiyor. Skarbek’e göre bu durum ilkel uygarlıklarda meydana gelen süreci yansıtıyor. Kişilerarası basit normların artık yeterli olmadığı bir büyüklüğe ulaşan toplulukta meydana gelen çetelerden birinin şiddet üzerinde tekel oluşturmasıyla devlet meydana gelmiş oluyor (Skarbek, 2014).

Buraya kadar anlattıklarımız devletin şiddet tekelinin ortaya çıkışının arkasındaki dinamikleri gösterse de günümüzdeki devletin görece çok daha geniş kitleler üzerinde bu tekelinin muhafazasını açıklamak için Weber’in tanımındaki meşruluk kavramına başvurmak gerekiyor.

Devletin Şiddet Tekelinin Meşruluğu

Devleti şimdiye kadar gören olmamıştır. Ne ülke, ne insan topluluğu, ne hukuk düzeni tek başına ya da birarada devleti açıklamaya yetmez , daha üst soyut bir kavramdır devlet. Burdeau’nun deyimiyle, devlet, insanlar onu düşündükleri için vardır (Burdeau, 1970:14) . İktidarın kişisellikten çıkıp kurumsallaşmaya geçisi devleti ortaya çıkarır. Derebeyi, kral gibi ünvana sahip kişilere itaat eden bireyler artık onların ötesinde sürekli ve soyut bir varlığa itaate başlarlar. Bir bakıma insanlar, insanlara itaat etmemek için devleti icat eder (Burdeau).

Yine de her ne kadar kurumsal bir niteliğe sahip olsa da devletin bu yönünü mistikleştirme ve devleti onun adına hareket eden insanlardan ayrı olarak düşünmek mümkün değildir (Kapani, 2013:47). Şiddete başvurmak dahil halen bireylerin kararlarıyla hareket eden devletin bu tekeline insanların topluca isyan etmemelerindeki neden bu tekelin söz konusu insan topluluğunda meşru görülmesidir.

Meşruiyet, toplumun değer ve normlarına uygunluktur. Mevcut durumun toplumca kabullenilmesi, benimsenmesi, yadırganmamasıdır. Günümüzde demokratik devlet bu meşruiyeti hukuk devleti olmasıyla sağlar. Mevcut hukukla kendisi de bağlı olan devlete hukuk devleti denir. Temel hak ve hürriyetlerin güvence altına alınmış olması, insan haklarına dayanılması bu meşruiyetin sağlamlaşmasını ve devletin davranışlarının bu oranda toplumca kabul görmesini sağlar. Ancak hukuk devletinin temelini oluşturan insan hakları ve temel hak ve hürriyetlerin korunması toplumun genelinde karşılık bulmuyorsa ne devletin şiddet enstrümanına özensiz biçimde başvurması sık rastlanan, hatta çokça kaçınılmaz hale gelen bir gerçek haline gelir.

Sonuç

Toplumda şiddet kullanımının tekelleşmesi ve devletin bu şiddet tekeline sahip olması bireyin maruz kalabileceği tehlikeyi azaltsa da bunu tamamıyla ortadan kaldırmaz. Birey, devlet tarafından da şiddetin nesnesi haline getirilebilir. Bunun önlenmesi ancak toplumun devletin şiddete başvurduğu her durumda söz konusu tercihin meşruiyetini sorgulayacak olgunluğa ulaştırılmasıdır. ABD’li yargıç Learned Hand’in dediği gibi hürriyet, erkek ve kadınların kalplerinde yatar; orada öldüğünde hiçbir mahkeme onu koruyamaz; hatta hiçbir anayasa, hiçbir kanun, hiçbir mahkeme buna fazla yardımcı bile olamaz. Orada yattığı sürece de , kendisini korumak için, hiçbir anayasaya, hiçbir kanuna, hiçbir mahkemeye ihtiyacı yoktur.

Kaynakça

Burdeau, G. (1970). L'Etat. Paris: Editions du Seuil

Dickie, J. (2007). Casa Nostra: A History of Sicilian Mafia. London, Hodder Paperbacks

Kapani, M. (2013). Politika Bilimine Giriş. Ankara, Bilgi Yayınevi

Nock, A.J. (1939). MISES Institute, <https://mises.org/library/criminality-state>, 18 Kasım 2015.

Skarbek, D. (2014). The Social Order of the Underworld. Oxford: Oxford University Press

Weber, M. (2006). Meslek Olarak Siyaset. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi

.